

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 29 mars 1895, kl. 3 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 2, i anledning af en af herr von Stapelmohr väckt motion om meddelande af nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

I en till utskottets behandling hänvisad motion (n:o 40) har herr von Stapelmohr hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvandet af läkareverksamhet och handel med läkemedel. Säsom stöd för denna sin hemställan har motionären framhållit, att flera af de nu gällande bestämmelserna angående detta ämne äro allt för föråldrade och otidsenliga för att kunna efterleivas eller följas. Han erinrar om, att de privilegier och resolutioner, genom hvilka läkareverksamheten och apoteksväsendet först blifvit ordnade och begränsade, datera sig från en tidrymd så långt tillbaka som slutet af 1600-talet, och att dessa privilegier och resolutioner, hvilka till väsentlig del ännu qvarstå, icke vidare kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål att bereda allmänheten skydd och bättnad. Sålunda stadga Kongl. Maj:ts medicinalordningar af den 30 oktober 1688 eller »de privilegier, som Kongl. Maj:t förunnat collegium medicum», straffbestämmelser för obehörigt utöfvande af läkareverksamhet och olaglig handel med läkemedel, men

Bih. till Riksd. Prot. 1895. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 4 Häft. (N:o 4.)

bötesbeloppet, 50 daler silfvermynt, eller enligt fastställd evalveringsgrund 12 kronor 50 öre i gällande myntslag, hvilket i äldre tider väl var nog för att upprätthålla aktning för lagen, är till följd af penningvärdets sjunkande icke vidare tillräckligt för att gifva tillbörlig kraft åt lagbuden. Kongl. Maj:ts resolution af den 1 augusti 1698 »angående mål beträffande collegium medicum, apotekaresocieteten och barberarembetet» bestämmer i sin femte punkt, hvilka varor endast apotekare få försälja, och fastställer såsom sådana varor »venena, abortiva, opiata, anodyna, confortantia, — — theriaca, mithridatium» m. fl., men en del af dessa uppräknade latinska benämningar å läkemedel, som endast apotekare ega försälja, lära icke mera förekomma inom apoteksrörelsen, och med en annan del af beteckningarne afses numera helt andra varor, hvarigenom tvekan om lagbudets rätta mening lätteligen kan uppstå och en osäkerhet vid lagtillämpningen göra sig gällande.

»Den oklarhet» — fortsätter motionären — »som hvilat öfver ifrågavarande bestämmelser, lägger äfven svårigheter i vägen för de myndigheter, hvilka fått sig anförtrodt att vaka öfver bestämmelsernas efterlefnad. Att så är, framgår otvetydigt af de skiljaktiga slut, hvar-till domstolarne kommit uti mål angående brott mot lagstadgandena, och af den varsamhet, åklagaremyndigheten iakttagit vid åtalande af förseelser mot desamma. Förhållandena äro dock för närvarande icke sådana, att ett kraftigt ingripande emot oegentligheter just af sådan art, som man med berörda stadganden velat förebygga, kan anses olämpligt eller af behovet icke påkalladt.

»Följderna af att lagstiftningen uti anmärkta hänseenden icke fått hålla jemna steg med utvecklingen af den verksamhet, den afses att hägna och ordna, hafva trädt i dagen på ett ganska beklagligt sätt. Under de senare årtiondena hafva nemligen allt mer och mer tilltagit försäljning af ämnen, såsom salvor, pulver, tinkturer och andra kemisk-tekniska preparat, om hvars beståndsdelar och beredning allmänheten vanligen lemnas i okunnighet, men som i tidningar, anslag och cirkulär högeligen lofprisas för deras helsostärkande eller sjukdomar botande egenskaper; och tillverkare eller försäljare deraf, hvilka oftast äro personer utan insigt eller erfarenhet uti läkemedels sammansättning och tillagning eller uti sjukdomars orsaker, verkningar och behandling, täfla i braskande och öfverdrifna meddelanden om medlens förträfflighet eller ofelbarhet att bota sjukdomar och lidanden af den mest olikartade beskaffenhet, för att såmedelst egga en godtrogen och kritiklös allmänhets köplust. Prisen, som betingas för varorna, äro äfven högt uppdrifna och i de flesta fall mångfaldiga gånger öfverstigande varornas

verkliga handelsvärden. En del af dessa varor, som skickas ut i marknaden, kan ju möjligen vara till någon medicinsk nytta, men den öfvervägande delen af dem torde vara i det närmaste värdelös för de uppgifna ändamålen och till och med kunna medföra skadliga verkningar. Denna affärsverksamhet torde emellertid kunna stämpas såsom ett hänsynslöst ockrande på okunnigheten och godtrogenheten. Härmed vill jag dock ej hafva sagt, att alla dessa varor äro hänförliga till sådana, som endast af apotekare få till salu hållas, eller att hvarje försäljning deraf bör som oloflig betraktas.

»På åtskilliga orter blomstrar ännu qvacksalfveriet eller obehöriga personers utöfvande af läkareverksamhet; och förtroendet från allmänhetens sida till qvacksalfvarne, äfven till sådana, som synas sakna hvarje förutsättning för ett rätt bedömande af sjukdomar, är ofta så stort, att många af dem hafva en omfattande och inbringande praktik. Om än det icke bör förnekas, att i många fall, då läkare icke är till hands, en dertill icke legitimerad persons behandling af yttre åkommor af mindre allvarlig art eller af skador genom olyckshändelser kan vara på sin plats och verka godt, torde det dock vara önskligt, att en fortsatt behandling af mera svårartade yttre skador och af inre sjukdomar öfverlemnas åt läkaren, hvilken genom studier och erfarenhet vunnit skicklighet dertill. Qvacksalfveriet har äfven den faran med sig, att genom qvacksalfvarnes förespeglingar om det ondas botande den sjuke förledes att ej vända sig till läkaren, förrän sjukdomen tagit den utbredning, att läkandet högeligen försvåras eller kanske omöjliggjorts. Att detta ej sällan inträffar, kan säkerligen vitsordas af många läkare.

»Det straff för obehörigt utöfvande af läkareverksamhet och olaglig försäljning af läkemedel, som gällande författningar stadga, eller böter af 12 kronor 50 öre, är uppenbarligen icke tillräckligt för att stäffa eller begränsa de anmärkta missförhållandena och skydda allmänheten från att göras till föremål för en af vinningslystnad alstrad spekulation, som ofta inbringar betydande vinst. Det ringa straffet står icke heller i öfverensstämmelse med de straffbestämmelser, som införts i åtskilliga senare utkomna författningar inom medicinalväsendet. Så t. ex. kan en person genom att å en annan utdraga en tand, utan att vara dertill legitimerad, ådraga sig böter af ända till 500 kronor, då deremot en qvacksalfvare, som origtigt behandlar en sjuk person med påföljd att denne deraf tager obotlig skada, första gången undslipper med ett bötesbelopp af 12 kronor 50 öre. Att detta är en ojemnhet i lagstiftningen, som bör undanrödjas, är i ögonen fallande.»

Genomläser man de af motionären citerade äldre medicinalförordningar och privilegieförfattningar, hvilka tillkommit under en tid, då det hörde till ordningen att genom monopol, privilegier och skråordningar skydda de särskilda yrkena, så får man det intrycket, att de icke minst utfärdats i syfte att trygga både läkarne mot ingrepp i deras praktik af ostuderade personer och särskildt kringresande utländska charlataner och apotekarne i deras medikamentshandel mot konkurrensen från köpmännens sida. Att de gamla författningarna, från denna synpunkt sedda, äro föråldrade och otidsenliga, måste erkännas, äfven om man väl kan ifrågasätta lämpligheten af att vår tids lagstiftning skulle söka att i 1600-talets anda häfda läkarnes och apotekarnes personliga privilegier. Men vida mera värdt att beakta är, att staten, i hvars intresse det ligger, att den bästa möjliga läkarevård står den enskilde till buds, genom tidsenliga lagar sättes i tillfälle att skydda särskildt den mindre upplysta delen af allmänheten mot faran att falla offer för den betänkliga läkarebehandling, som bjudes den af icke studerade utförfvare af läkareverksamheten, äfvensom att staten i samband dermed noggrannare, än som nu kan ske, låter kontrollera den medikamentshandel, som öppet bedrifves af försäljare och tillverkare af medikament, hvilka sjelfva kunna sakna all insigt i läkemedels rigtiga sammansättning och tillagning.

Man kan visserligen ej förbjuda den enskilde att vid ett sjukdomsfall vända sig till en obehörig utförfvare af läkareyrket, för hvilken han hyser förtroende, och sådana fall kunna äfven gifvas, då ett ingripande i läkarens verksamhet till och med anbefalles af menniskokärlekens bud, hvarjemte erfarenheten ej sällan visar, att en icke legitimerad person kan, såsom äfven motionären framhållit, stundom på ett tillfredsställande sätt behandla åkommor af mindre allvarlig art och skador, vållade af olyckshändelser; men hvad lagstiftarne kunna och böra göra, det är att skärpa straffbestämmelserna för de obehöriga personer, som bevisligen vållat den enskilde skada genom sin läkarebehandling. Staten kan ej lemna den enskilde några föreskrifter vid hans inköp i allmänhet, och då så är, kan den ej heller tvinga honom att vid sina inköp af läkemedel uteslutande begränsa sig till apoteken, allra helst som åtskilliga artiklar, som kunna brukas såsom medikament, med allt skäl kunna anses såsom vanliga handelsvaror och i denna sin egenskap äfven allestädes finnas tillgängliga för köparen; men ögonskenligt är dock, att det måste ligga i det allmännas intresse, att en gräns sättes för försäljningen af s. k. »arcana» eller andra läkemedel, hvilka offentligt annonseras såsom osvikliga mot vissa sjukdomar, men

hvilka, okontrollerade såsom de äro, lätteligen kunna verka skadligt för dens helse och lif, som af de braskande annonserna lockas att använda dem. Hur öppet försäljningen af dylika s. k. läkemedel bedrifves, framgår af en samling annonser, utplockade ur de allmänna tidningarna, hvilken utskottet fått sig delgifven och hvilken är aftryckt i en detta betänkande vidfogad bilaga. Att spridandet af läkemedel, om hvilkas beskaffenhet den köpande allmänheten icke kan ega kännedom, ej bör försiggå utan kontroll, förefaller så mycket naturligare, som staten sjelf genom noggranna inspektioner och visitationer af de legitimerade apoteken, hvilka dock skötas af examinerade fackmän, söker skaffa sig en garanti för att de läkemedel, som genom dem tillhandahållas allmänheten, äro riktigt tillagade.

Att disproportionen mellan de under 1600-talet fastställda bötesbeloppen för öfverträdelser af föreskrifterna om utöfvandet af läkareverksamhet och om handel med läkemedel, hvilka ännu gälla, och de bötesbelopp för liknande öfverträdelser, som tillkommit i senare tider, är orimlig, det framgår tydligt af hvad motionären i sista delen af sin motivering anfört, och synes det därför, som om denna disproportion snarast möjligt borde undanrödjas.

Då utskottet sålunda i likhet med motionären anser, att de gamla bestämmelserna om utöfvandet af läkareverksamhet och om handel med läkemedel äro både föråldrade och overksamma, får utskottet hemställa,

att Första Kammaren måtte för sin del besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till nya bestämmelser angående utöfvande af läkareverksamhet och handel med läkemedel.

Stockholm den 28 mars 1895.

På utskottets vägnar:

SIGFRID WIESELGREN.

Bilaga.

Annonser och tillkännagifvanden om läkemedel och deras verkningar, införda i allmänna tidningar.

»Elektriska helsosulan» — osvikligt medel mot snufva, influensa, podager, gikt, hufvud- och reumatisk värk.

Vårt Land n:o 275/1894.

»Kisamors smärtstillande giktspiritus» — säkraste och tillförlitligaste medel mot reumatiska åkommor. (se nedan)

»Herrljunga tjärpastiller» — enda ofelbara medel mot asthma, hosta, heshet och katarr.

Höganäs Tidning n:o 138/1894.

»Mor Annas rissmörning» — botar barn för engelska sjukan, skrofler, bensvagheter, utslagssjukdomar.

Jemtlands Allehanda n:o 140/1894.

»Kloka gubbens giktlinement» — säkraste, billigaste och pålitligaste medel mot gikt, reumatism, vrickning, magkramp och ömkyla m. m.

Stockholms-tidningen n:o 1513/1894.

»Pastorskan Hägglöfs rissmörning» — botar säkert alla arter af engelska sjukan samt skrofler, dålig mage, förtvinade lemmar, skrik och allmän svagheter.

Sundsvalls-posten n:o 175/1894.

»Salubrin» — kraftigare än något hittills försökt medel mot tryck, skafsår, frostsador, brännskador, insektsstyng, liktornar, hudsjukdomar eller tuberkelsår.

Sundsvalls-posten n:o 175/1894.

»Samaritkorset elektriska» — botar reumatism, neuralgi och svåra plågor i alla delar af kroppen, nervositet, svindel, sömnlöshet, lomhörighet, andtäppa, ansigtsros, hufvudvärk, tandvärk och alla nervslappande sjukdomar.

Gotlands Allehanda n:o 168/1894.

»Galvaniska hjertat» -- afsedt att bota reumatism med flera åkommor i människokroppen, särskildt reumatisk tandvärk.

Hudiksvalls Allehanda n:o 82/1894.

»Kejsarl. kongl. patenterade Voltakorset» — botar gikt, reumatism, lamhet, nervsvaghet, bleksot, asthma, hudsjukdomar, kramp, förbättrar humöret och aptiten, åstadkommer sund sömn och välbefinnande, stannar ofrivillig urinlåtning, återgifver lomhörda och döfva hörseln, lindrar och botar på några timmar hufvud- och tandvärk.

Örnsköldsviks Tidning n:o 21.

»Äkta nervolja» — borttager svår hufvudvärk samt nerv- och muskelsmärter.

Vårt Land n:o 275/1894.

»Ledolin» — absolut säkert medel mot hudutslag, eczem och skrofler, reformar, mjell, finnar och fräcknar, sår och brännskador, kikhosta, inflammation i halsen, stenstockning, heshet, dålig mage, magsyra m. m.

Sundsvalls-posten n:o 174.

»Amerikansk samaritbalsam» — ovärderligaste medel mot många åkommor, såsom gikt, reumatism, ryggslag och kramp m. m.

»Bleksotspulver» — osvikligt botemedel för äldre och yngre män samt kvinnor mot bleksot, blodbrist och deraf härledande allmän svaghet.

Jemtlands-posten n:o 98.

»Fosfatpulver för barn» — bästa kända medel mot engelska sjukkan, sena tänder, trög benbildning.

Stockholms Dagblad n:o 198.

»Amilongs halsdekot» — är ett utmärkt medel mot magsyra, magkatarr, halsbränna samt dålig mage i allmänhet.

»Kisamors smärtstillande universal giktspiritus» — det är det enda absoluta och specifika botemedlet mot reumatism, värk i rygg, höfter, armar och ben, hufvud- och tandvärk, sträckning och vrickning, svullnad, lamhet, styfhet, ömhet, influensa, magkramp, halsåkommor och andra kroppsmärter.

Jemtlands Allehanda n:o 140/1894.

»Äkta Säter olja» — för reumatisk värk, sensträckning, vrickning, kramp.

Jemtlands-posten n:o 44/1894.

»Pastorskan Anna Hägglöfs universalsmörjelse» (rissmörning). — Den användes till yttre bruk för alla arter af engelska sjukan, ältan, skabb, klåda, sårnader, utslag (icke veneriska) skrofler, skrik, brytningar, oformligt hufvud, stor, hård och dålig mage, liten eller ingen matlust, klena ögon, retligt, grinigt, envist och ojemnt lynne, blek hy och orolig sömn, mjuk och svampig kropp, knölar på hand, finger, knä och fotleder, oförmögenhet att gå, stå, krypa eller tala, krokiga ben, snedvridna fötter, höfter och ryggrad samt orkeslöshet och allmän svaghet eljest hos såväl äldre som barn.

Hudiksvalls Allehanda n:o 66/1894.